

VRHUNSKI ANDINISTI IZPOD ALP

Letos mineva 30 let od začetka velike slovensko-argentinske odprave na Kontinentalni led južne Patagonije. To so bila leta, ko je bila na vrhuncu dejavnost bariloške sekcije Slovenskega planinskega društva v Argentini, ustanovljena nega desetletje pred tem. Slovenski gorniki, večinoma politični emigranti po drugi svetovni vojni, ki so se naselili v tem mestecu pod argentinskimi gorami, so tja prinesli jugovskega duhá. **Pangerc, Bertoncelj, Jereb, I. Arnšek, Jerman, Arko** in še kdo se uvrščajo med dokaj maloštevilne sotorce gorniške zgodovine v predelih severnega in južnega Celinskega ledu, pozneje, v začetku leta 1963, torej pred natančno 30 leti, pa sta se jim pridružila še brata **Peter** in **Jure Skvarča** iz buenosaireške sekcije SPD, ki sta v drznem, enkratnem naskoku in s pičlimi sredstvi sama priplezala na goro Pier Giorgio.

Večinoma so bariloški slovenski gorniki takrat nastopali na Celinskem ledu le kot člani odprav argentinskega Cluba Andino Bariloche (CAB), saj so bili takrat za tako velikopotezne odprave finančno in organizacijsko prešibki in jih sami v okviru svojega SPD niso mogli pripraviti. Čeprav so med argentinskimi gorniki veljali kot elitno plezalsko moštvo, so morali slovenski planinci svoje samostojne nastope omejevati na bližnja bariloška in bolsonska pogorja. Tako sta brata Skvarča v začetku leta 1963 odšla z argentinskimi tovariši iz Centra Andino Buenos Aires (CABA) na zasebno odpravo. Že med pristopom se je moštvo skrhilo na trojico, na koncu koncev pa sta goro Pier Giorgio naskočila brata Skvarča sama in prišla na vrh. Vendar je CABA po doseženem uspehu proglasil ta podvig za svojo uradno odpravo.

POPOLN USPEH ODPRAVE

Šele konec leta 1963 je Slovensko planinsko društvo iz Bariloč na predlog Petra Skvarče lahko pripravilo prvo samostojno odpravo na Kontinentalni led v južni Patagoniji, se pravi čisto na jugu južnoameriške celine. Glavni cilj odprave je bilo prečenje Celinskega ledu od vzhodnega roba na zahod od pogorja Pio XI. in vzpon na glavni vrh Lautaro.

Člani odprave so bili pisana mednarodna družina, saj zaradi šolskih izpitov in vezanih rokov na dopuste niso mogli odpotovati vsi, ki bi želeli. Vodja odprave je bil Slovenec **Peter Skvarča**, plezalca sta bila Italijan **Luciano Pera** in argentinski Francoz **Guci Mengelle**, zdravnik pa je bil Argentinec in himalajec iz Ibañezove odprave na Daulagiri **dr. Antonio Ruiz Bera-**

mendi. Iz Buenos Airesa so odpluli s Shellovim naftnim tankerjem 15. decembra 1963, se pravi sredi poletja na južni polobli, in se izkrcali v Puerto Deseado, kjer jih je čakal poltovornjak, ki ga je plačal član SPD **Jože Vodnik**, ter jih odpeljal 800 kilometrov daleč do Kordiljere, kamor so se pripeljali na božični večer ter naslednji dan začeli dostopni pohod proti baznemu taboru pod Menihovo skalo. Vreme jim je odmerilo, kot vsem in vselej ob tem času v južni Kordiljeri, le skope mirne dni ali celo samo ure, primerne za gorniško dejavnost. Šele 12. januarja sta Peter in Guci lahko opravila prvenstvena vzpona na Gorro Blanco (2920 m) in na Cardenal Cagliero (2800 m). Zatem sta minila nadaljnja dva tedna, preden so vremenske razmere dopustile Petru in Luciano, da sta tvegala edinstven prehod čez Celinski led do pogorja Pio XI. – s komaj kaj več kot najosnovnejšimi sredstvi in brez opore v zaledju. Dne 29. januarja sta prišla na ognjenik Lautaro, 31. januarja pa v dramatičnih okoliščinah ponovila prečenje ledu v nasprotno smer.

S tem je bil namen odprave dosežen in presežen: opravljeni so bili trije prvenstveni vzponi, člani odprave so prečili Kontinentalni led v obe smeri, našli so ognjeniško žrelo in ugotovili aktivnosti vulkana. Te naloge postavljajo odpravo Slovenskega planinskega društva med ekspedicije z najdragocenejšimi gorniki in raziskovalnimi podvigi tistega časa na območju Patagonskega celinskega ledu.

Ob tem je vredno posebej poudariti, da je Anglež **Leo Dickinson** pred leti o svojem vzponu na Cerro Lautaro leta 1973 posnel film, v katerem pripoveduje, kot da bi šlo za prvenstveno turo, čeprav je dobro vedel, da sta skoraj deset let prej priplezala na Lautaro Peter Skvarča in Luciano Pera.

CERRO PANGERC

Po Skvarčevem prvenstvenem vzponu na to goro je bilo kar precej planincev in alpinistov, ki so potovali po Celinskem ledu in tudi opravili vrsto vzponov. Samo brata Jure in Peter Skvarča sta pozneje prišla na številne tamkajšnje vrhove, na katerih poprej še ni stala človeška noga. Če planinci o teh podvigih ne vedo prav veliko (ali pa celo ne vedo nič, saj do predlanskim v Sloveniji ni bilo napisano skoraj nič o planinski dejavnosti SPD v Argentini, ker so bili najaktivnejši člani pač slovenski politični emigranti), pa so dobro seznanjeni z izrednimi alpinističnimi podvigi slovenskih plezalcev na obrobni gorah bele planote, na primer na Fitz

Royu ter vrhovih Cerro Torre in Cerro Egger. Prva slovenska odprava na Celinski led, Skvarčeva, pa je s poimenovanjem gore ob Lautaru v Cerro Pangerc v spomin na rajnega odličnega slovenskega alpinista in člana SPD v Bariločah **Tončka Pangerca** zapustila trajen slovenski spomin tudi v gorah Kontinentalnega ledu. Poleg Tončkove gore bo na obrobju Patagonskega celinskega ledu pričala o slovenstvu v Argentini še Aguja de Arko, kot je krstila argentinska zimska odprava CAB na Fitz Roy leta 1962 »v priznanje odličnemu planinskemu bibliografu in navdušenemu gorniku **dr. Vojku Arku**« enega od do takrat še nepreplezanih vrhov na grebenu gore Pollone, ki leži dober kilometer severovzhodno od gore Pier Giorgio in v isti gorski verigi. Poimenovanje je CAB sporočil argentinskemu vojaškemu kartografskemu institutu, da je ime vnesel na karte.

ZGODOVINA OSVAJANJ

Ob stoletnici slovenske planinske organizacije, ko se spominjamo nekaterih manj znanih ali popolnoma neznanih dogodkov iz zgodovine slovenskega organiziranega planinstva, bomo v Planinskem vestniku ustrezno pozornost posvetili tudi tem slovenskim pionirjem v južno-ameriških gorah. Iz argentinske slovenske gorniške literature, ki v Sloveniji doslej ni bila znana širši javnosti, bomo najprej ponatisnili močno skrajšan prikaz zgodovine raziskav in alpinističnih osvajanj Celinskega ledu izpod peresa dr. Vojka Arka, potem pa prav tako skraj-

šan opis odprave pod vodstvom Petra Skvarče in izpod peresa vodje odprave.

»Za gornike slovenske plezalne skupine iz let 1951–54,« piše dr. Arko, »je skrivnostno, malo znano območje Celinskega ledu postalo cilj daljnih hrepenenj. Le najboljši so doživeli, da so jih bariloške odprave vključile v svoje vrste: Tonček, Dinko in Frenk so sodelovali v prvih patagonskih ekspedicijah bariloškega andinskega kluba in alpinistična zgodovina San Valentina in Paina je ozko povezana z imeni obeh naših najboljših plezalcev takratnih časov.«

Ko piše o zgodovini osvajanj teh predelov, dr. Arko pravi: »Profesor **Liboutry** je razdelil športne podvige v južni Kordiljeri v tri zvrsti:

1. V dobi raziskovanj so predvsem zanimala prečenja visoke planote, tako imenovanega Celinskega ledu v ožjem smislu besede. Takšne odprave trčijo ob največje težave na pristopih po razbitih ledenikih z vzhodne ali zahodne strani. Pohodi so podobni potovanjem po polarnih ozemljih, smuči in sani so nujno potrebna prometna sredstva.

2. V zvezi s prečenji vabijo notranji vrhovi, ki jih zalivajo ledeniške mase. Plezanje na te gore navadno ni skrajno težavno, to so v glavnem sprehodi v samem ledu. Problematični so le pristopi in prislovično slabo vreme.

3. Ob robu Celinskega ledu se dvigajo granitne gmote fantastičnih oblik, obrušene od nekdanjih poledenitev, ki so segale dosti višje kot sega sedanja ledena planota. Slikovite gore, znane kot Fitz Roy, Torre, Paine sodijo med najzahtevnejše plezarije v skali in ledu. Redke vzpone so opravili elitni plezalci sedanje dobe. – (Čeprav je od takrat, ko je bilo to napisano, preteklo

Luciano Pera in Jože Vodnik po raztovarjanju prtljage ob Río de las Vueltas, v ozadju Fitz Roy

že več kot četrto stoletje, ugotovitev še vedno velja.)

Zanimivo je, nadaljuje dr. Vojko Arko, da so pisali prve kronike uspešnih prečenj Celinskega ledu Angleži. Prej so dolga desetletja beležili le večne zgodbe o neuspehih odpravah in jih glorisirali s polemikami o prečenjih, ki to niso bila. »Samo tisti, ki prinese vodo iz Tihega oceana, lahko trdi, da je dejansko prekoračil kontinentalni led,« je kategorično ugotavljal **Emiliano Huerta**, samozvani vodja argentinske odprave iz leta 1952. A ob povratku z juga se mu je precej skisal obraz, ko ga je izrinjeni tovariš **dr. Guth** pobaral, kje da ima vodo iz pacifiških fjordov.

NOVA STRAN V ZGODOVINI OSVAJANJ

Ali sta **Tilman in Shipton**, nekdanja soplezalca iz Kenije in pozneje svetovno znana himalajska raziskovalca, imela na voljo kakšna posebna sredstva, ko sta obrnila stran v alpinistični zgodovini Celinskega ledu in zaključila dobo neuspehih prečenj? Vsaj vreme jima ni prav nič prizanašalo. Pa vendar sta Angleža **Tilman in Marriot** s Čilencem **Quinterosom** kljubovala viharjem in brez posebnih neprijetnosti je trojica prečila Kordiljero iz fjorda Peel do Lago Argentino in se po isti poti vrnila. Še pomembnejši je bil pohod iz leta 1961, ki je vodil dva Angleža, **Shiptona in Ewerja**, in dva Čilence, **Maranguniča in Garcio Sota**, v smeri sever-jug iz fjorda Calen do jezera Argentino.

Patagonija je tisto leto doživljala posebno »tipično« poletje s trajnimi neurji in v Bariločah smo dosti slišali o težavah planincev, ki so se poskušali povzpeti na Pier Giorgio in med katerimi je bil naš prijatelj **Carlos Bottazzi**. Kljub temu je četverica metodično in vztrajno napredovala, znova obiskala vrh Don Bosco, ki so ga preple-

zali Poljaki, dosegla vrhnji vršiček Murallona in dospela do estancije Cristine izdelana, utrujena, a ne izčrpana. 54 dni dolgo potovanje je dokončno ovrglo klasično mišljenje, da patagonsko vreme onemogoča daljšo hojo po ledeni planoti.

Kdor hoče vedeti, zakaj sta **Shipton in Tilman** uspela, kjer so drugi omagali, naj preuči seznam opreme angleških odprav, pri katerih je bil vsak kos obleke in opreme smotno izbran, vsak gram hrane strogo odmerjen in pakiranje skrajno racionalno. Dodá naj točno metodiko gibanja in varno varčevanje razpoložljivih moči, pa bo prišel do skoraj matematične enačbe najvišje izrabe točno odmerjenih sredstev. To je vsa coprnija uspeha!

Angleži so s svojimi izkušnjami odločilno vplivali na Čilence. V transandinski republiki je med gorniki dotlej zanemarjena južna Kordiljera zaslovela. V zadnjih poletjih so čilski andinisti večkrat resnično prekoračili Južne Ande. Tako so leta 1962 prišli štirje planinci iz fjorda Témpanos do jezera San Martín. Leta 1963 sta **Shiptonova spremljevalca García in Marangunič** z dvema tovarišema dvakrat prečila planoto Štirih ledenikov, ko je odprava napredovala iz fjorda Exmouth do Električne lagune in se potem znova vrnila na tihomorsko obalo. Poleti leta 1964 pa so Čilenci prečili tudi severni Kontinentalni led, ko so se vzpeli po ledeniku San Rafael na visoko planoto, zavili potem proti jugovzhodu, ponovili vzpon na Arenales in napravili prvenstveno turo na Cerro Arco. Slednjic so se po ledeniku Colonia spustili do vzhodnih pamp.

»VSELEJ SO MI BILI VŠEČ NORCI«

Ena od bistvenih potez življenja je, da je nedosledno in nelogično. Jugova zagnanost je pomenila stvarnost tako za bariloško »šumo« kot za Petra Skvarčo in njegove tovariše. Z vso pametjo dam prav **Tilmanu in Shiptonu**. A kadar

Samotni šotor na planjavi Kontinentalnega ledu 40 kilometrov daleč od baznega tabora, v ozadju gorska veriga Piramide

slišim kritike, ki jim je težko odrekati logično upravičenost in ki govore o neodgovornem tveganju, me vselej pogreje. Spomnim se na fante, ki so kolesarili stotine kilometrov, ker niso imeli denarja za vlak, in plezali severne stene; spomnim se na zagrizeno smeli poziv mladega plezalca v Planinskem vestniku »Želim si nemega pogovora z gorami«; spomnim se na Tončka Pangerca, kako je v izposojenih copatah in brez vrvi plezal Katedralski stolp; na oba fantiča, ki sta se čez drn in strn, brez opreme in denarja, priborila do vrha Pier Giorgia; in zagledam trezno meščansko jedilnico doktorja **Neumeyerja**, prijatelja s planinskih izletov, ki so se mu že iztekli dnevi Bariloč in Kordiljer. Na mizi stojita dva brušena kozarčka, doktor mi s široko kretnjo naliva uvoženi konjak in s tisto svojsko počasnostjo, ki je označevala redkobe sednega moža, pove z vsem prepričanjem in vero: »A mi siempre me gustaron los locos« – vselej so mi bili všeč norci.

Samo nekatere od velikih gor, ki se skrivajo v notranjosti Kontinentalnega ledu, so bile dotlej (do leta 1965, ko je dr. Arko napisal ta prikaz; op. ur.) preplezane. Kdo od zamejskih bralcev gornjskih zgodb se ne spomni odprave, ki sta se je udeležila Bertonecelj in Pangerc in ki je osvojila najvišji vrh Patagonije San Valentín (4058 m)? (Glej tudi Planinski vestnik letnik 1991). Februarja 1957 so se buenosaireski poljski plezalci **Peterek**, **Dudziński** in **Pastewski** v družbi Argentinca **Klenka** povzpeli na Cerro Don Bosco (2600 m) severozahodno od Argentinskega jezera. Naslednje leto sta Italijana **Bonatti** in **Mauri**, ki sta prišla poskušat neverjetni špič Cerro Torre, z **Eggmannom** in **Falcon Dorom** splezala na najvišji vrh v verigi Mariana Morena (3536 m) sredi visoke planote zahodno od Fitz Roya. Isto poletje je številna japonsko-čilenska odprava osvojila Cerro Arenales (3437 m), južni veliki mejnik severnega patagonskega ledu. Leta 1960 so čilski andinisti z vzponom na O'Higgins (3050 m) zahodno od jezera San Martín (za Čilence jezero O'Higgins) začeli dobo velikih čilskih odprav na Celinski led, ki so bile že omenjene.

VONJ PO ŽVEPLU SREDI GORA

Že pred desetletji je raziskovalce Južnih Andov zanimalo vprašanje vulkanskih pojavov, o katerih so občasno poročali redki patagonski naseljenci in nekateri popotniki. Celotno čilsko ozemlje je prepreženo z vulkanskimi stožci in navidez res kaže, da se veriga vulkanov razteza tudi na ledeniško območje. Neobljudenost in nedostopnost Celinskega ledu sta bila poglavitna vzroka, da je geografija poznala do zadnjih let samo vulkan Burney, ki se dviga nad morskimi prelivi na polotoku Muñoz Gamero in ki je leta 1910 aktivno deloval, kot so povedali mornarji, ki so

Cerro Pangerc z vrha Lautara (srednji vrh v sprednji skupini, visok okrog 3000 metrov), ki ga je krstila slovensko-argentska odprava na Kontinentalni led leta 1963/64 v spomin na Tončka Pangerca ob desetletnici njegove planinske smrti v gori Paine. V ozadju je ob severnem robu Južnega celinskega leda pogorje Mellizos

pluli okoli južne konice ameriške celine. Vendar so vesti dale slutiti, da se tak stric, ki puha dim in kašlja pepel, skriva tudi nekje v ledenih gorah zahodno od jezera San Martín. Tam je bilo ob kakšni redki priložnosti – saj lepe dneve v južni Kordiljeri lahko naštejemo na prste, vulkanski izbruhi pa se tudi ne pokažejo, kadar bi človek ukazal – videti tenek dim, ki se dviga iznad belih vrhov. Kadar se kad iz nevidnega dimnika, so trdili pastirji ob jezeru, je ponavadi slišati tudi daljnje grmenje, ponoči pa se vidijo bliski na zahodnem obzorju.

Prve dni marca leta 1933 je pet ljudi napredovalo po ledeni samoti v smeri 49. vzporednika proti zahodu. Za nekaj uric se je vreme popravilo, potem ko je neurje besnelo ves februar in je vremenski hudič, ki je imel ravno dežurno službo, pokazal vse svoje umetnije. Šestnajst dni so štirje možje in ena dama živeli stisnjeni kot sardine v dveh majhnih šotorih, iz katerih še glave ni bilo moči pomoliti.

Zdaj na vse težave ni nihče več mislil. Samo zmeren veter je vlekel čez planoto, megle so se pomikale k Pacifiku in vzhodne verige Celinskega ledu so žarele v soncu. Žal odprava ni imela prepotrebni smuči in v mehkem snegu je le počasi napredovala. Popoldne je sila vetra naraščala, megle so se gostile in zakrivate vsiljivce, ki so še vedno korakali proti zahodu. Okoli dveh popoldne so se nosnice planincev nenadoma napolnile s čudnim vonjem. Zaudarjalo je po žveplu. Kmalu potem se je megleni zastor dvignil in pokazal strma pobočja nenavadnih oblik. Vzpenjala so se kakih pet kilometrov daleč v višino prek 3000 metrov. **Reichert**

je bil predober poznavalec gorskega sveta in preveč natančen znanstvenik, da bi se mogel zmotiti. Že ko je opazoval ta vrh od daleč, z zahodnih obronkov pogorja GAEA, je domneval, da tam tiči vzrok za dim, bliskanje in pepel, o čemer so pravili patagonski pastirji. Zdaj si je lahko ogledal sumljivo goro od blizu in vsa njena izoblikovanost je potrdila njegove slutnje. Kot zadnji dokaz pa se je pojavila visoko gori pod vrhom težka, plinasta megla, povsem različna od oblakov, ki jih je podil tihomorski vihar čez svoje nesporno kraljestvo. Ta megla se je prikazovala v enakomernih presledkih, naglo drsela zaradi svoje specifične teže navzdol proti planjavi in v zraku je prav takrat v rednih in ustreznih časovnih razdobjih rasla in padala količina žveplenega plina.

Komaj četrt ure je bilo mogoče opazovati vulkanski vrh. Potem je ugasnila sončna luč, znova se je zagnila meglena zavesa in družbica radovednih obiskovalcev se je začela vračati. Ob mraku so **Reichert, Neumeyer, Donat, Ilse von Rentzell** in zvesti araukanski peon **Manuel Aguilar** dosegli izhodiščno točko pod obronki pogorja GAEA.

Šele četrto stoletje pozneje, 9. marca 1959, so si ljudje spet utrli pot do vznožja daljne vulkanske gore, ki je medtem dobila ime Lautaro in ki je severni mejnik gorske verige Pija Enajstega. **Hugo Corbella, Pablo Schiffrini** in **Marcelo Costa** so kljub nezadostnemu smučarskemu znanju s pomočjo dila v skopih urah premerili polarno savano in postavili šotor ob severnih pobočjih Lautara. Tokrat se je vulkan mirno zadržal, buenosaireske fante pa je zanimalo samo prečenje, ki so ga naslednji dan nadaljevali do zahodnih robov Kontinentalnega ledu in niso nič novega poročali o vulkanski dejavnosti poledenele Kordiljere.

Planinska koča na Krimu

Vrh najbližjega ljubljanskega tisočaka Krima (1107m) je bil dolga leta zaprt za planinske obiske: jugoslovanska vojska je zasedla planinsko kočo in okoli vrha uredila naprave za »varovanje države«. Ko se je vojska morala umakniti s te markantne gore, ki je za Ljubljance odlična vremenska hišica, so vrh s kočo vred hoteli takoj »zavzeti« planinci. Tako je PD Podpeč-Preserje lanskega septembra poslalo gospodarski komisiji pri upravnem odboru Planinske zveze Slovenije prošnjo, naj bi kočo na Krimu ponovno uvrstili med planinske postojanke, gospodarska komisija pri PZS je na svoji seji 29. septembra tej prošnji ugodila in predlagala upravnemu odboru PZS, naj Kočo na Krimu uvrsti med planinske postojanke pod upravljanjem PD Podpeč-Preserje, upravni odbor PZS pa je tej sugestiji ugodil. Koča je zdaj odprta ob sobotah, nedeljah in praznikih, poleti

IZREDNO GORNIŠKO DEJANJE

Nekaj let pozneje se je načrtno in odločno spravil na raziskovanje vulkanizma v teh predelih **Eric Shipton**. Najprej si je ogledal vulkan Viedma, ki ga je našel Llibouty in na kraju samem ovrgel skrbno pripravljeno domnevo: ne po obliki, ne po geološkem sestavu »nuna-tak« v ledeniku Viedma nima z vulkanstvom nič skupnega. Potem je Shipton obiskal Lliboutryja v Grenoblu in nekdanji profesor čilske univerze mu je omenil svojo teorijo o severnem vulkanskem žrelu. Anglež je naglo organiziral ogled na terenu in znova odkril Reichertov vulkan, ki je bil tako nedostojen, da je široko pljunil pred ekspedicijo in se torej pravilno izkazal, potem pa se je trdno zavlil v megleno kapo in energično rekel »good bye«.

Tudi ob prečenju Mont Viedma gornik Shipton ni mogel kar tako mimo vulkana. Šest dni je čilsko-angleška skupina zastoj čakala na približno ugodne vremenske razmere ob vznožju zanimive gore, preden je nadaljevala pot, ter iskala hvaležnejše in prijaznejše cilje. Podobne razmere so doživeli Čilenci leta 1962. Zakaj pa skupina iz leta 1963 ni poskusila priti na Lautaro, ko je doživela ugodne vremenske razmere in posnela nekaj dobrih fotografij, mi ni popolnoma jasno. Na vsak način je vulkan ostal nepreplezan do naslednjega poletja, ko je vztrajnost Petra Skvarče in Luciana Pere doživela tisti preblisk lepega vremena, brez katerega so vzponi nemogoči, njun neverjetni zagon in smučke pa so ju v trinajstih dneh pripeljali do podnožja gore. Plezanje ni bilo posebnost težavno, toda dolg dostop, naglica izvedbe in znanstvena zanimivost so vzponu vtisnili pečat znamenitosti, ki ga uvršča med najpomembnejša opravljena gorniška dejanja na Celinskem ledu.

pa bo zaradi občutno večjega obiska najverjetneje vsak dan. V restavraciji koče je 40 sedežev, v dveh sobah pa bo poleti približno 20 ležišč.

Na Krim pelje več poti, najbolj markirana pa je z železniške postaje Preserje skozi vasi Kamnik in Preserje. V Preserju pri gostilni Rožca zavije pot na desno do konca vasi, kjer zapusti asfaltirano cesto. Označena pot nato popelje do križišča, kjer se ločita dve poti. Leva pelje na osamelec Sveto Ano, od koder je čudovit razgled na Ljubljansko barje, Ljubljano in Kamniške Alpe, desna pa po gozdnih poteh popelje do zaselka Planinica. Od tod je treba iti na desno skozi gozdove po kolovozih do gozdarske ceste, ki jo pravokotno prečkamo in nadaljujemo pot proti vrhu. Pod vrhom pridemo na cesto in gremo po njej do vrha.

Z vrha je imeniten razgled na ves bližnji in daljni gorski svet. Od železniške postaje Preserje je tri ure hodá, iz Preserja pa dve uri in pol.